

Lulesamiska

Rijkalasj unneplågoj riektá

Svierigin gávnnuji vihtta rijkalasj unnepláhkojuohkusa, juvdára, roma, sáme, svieriksuobmelattja ja duornosliegega. Rijkalasj unneplågogiela li jiddisj, románagiella, sámegiella, suomagiella ja meängiella.

Rijkalasj unneplågojn la sierralágásj sajádahka. Dättoduvvá gå rijkkabiejvve mij la dáhkkidam rijkalasj unneplågojt ja sijá gielav Europaráde unnepláhkonsjávna jmilta. Dáhkkidibme mierkki álmukriektálasj vällgogisvuohhta aktijvalattjat suoddjit ja doarjodit rijkalasj unneplågoj gielav ja kultuvrav.

Aktisattjat unnepláhkojuohkusijda l sij li álmugahtám Svierigav ja Stockholmvav guhka ájgev. Unneplågoj giella ja kultuvrra l svieriga kultuvrraárbe oasse.

Riektájs moatte majt rijkalasj unneplågo máhtti tjuottjodit stádan

- Riektá oassálasstet stáda bargguj állidittjat rijkalasj unneplågoj riektájt.
- Riektá ávdedit unneplågogielav, iehtjádij siegen iednegiellaáhpádime baktu ávddáskávlán ja ietjá pedagogalasj doajmma ja iednegiellaáhpádus vuodoskávlán ja gymnásan.
- Riektá ávdedit kultuvrav buojkulvissan átsá kultuvrradárjav.
- Svieriksuobmelasj juohkusin la riektá ávddáskávláj ja vuorrasijhuksuj suomagiellaj..
- Sáme-, meängiela- ja suomagielagijn la riektá vuorrasijhuksuj ietjasa unneplågogiellaj.
- Sáme-, meängiela- ja suomagielagin la riektá ietjasa gielav adnet aktavuodajn stádajn.

Kultuvrradoarjja

Siebre máhtti áhtsát kultuvrradárjav prográmmadoajmmaj mij nannot, ávdet ja gaskos diedojt riikkalasj unneplágoj giela ja kultuvra birra.

Kultuvrratjuottjudus vásstet gatjálvisájt kultuvradárja birra.
stockholm.se/KulturFritid/Stod/Handlaggare1

Oasálasjuohta ja bájnem

Stockholma stáda rádet ávdástiddjij unnepláhkjuohkusij ássjijn ma guoski unnepláhkuj jali gá ássje juohkusijs ájggeguovdelissan dagáduvvá.

Giella ja iednegiellaáhpadibme

Oahppijn gejn la tjanos riikkalasj unnepláhkjuohkusij la riektá iednegiellaáhpadibmáj ietjasa unneplágoielan. Átsátjit iednegiellaáhpadimev oahppen älla rávkalvisá máhttudagájda gielan. Mierkki riikkalasj unneplágoielav galggá máhttet ádálggegiellan vuodoskávlán, vuodosierraskávlán ja sierraskávlán lågáduvvat. Oahppen galggá aj máhttelisjuohta joarkket unneplágoielav gymnásamieren låhkát.

Jus dán la oahppe jali sujttoaddne ja li gatjálvisá iednegiellaáhpadime birra de ávdemusát galga ietjat skávlájn aktavuodav válldet.

Máhtá aj rinjit Kontaktcenter Stockholman 08-508
00 508

Ienep diedojda:

- Giellaguovdás/Språkcentrum
stockholm.se/sprakcentrum
- Skåvlládoajmma/Skolverket
skolverket.se

Kansliddja ulmusj riektájda

Stádalájd dimkontávrrá, dájmadahka ulmusj riektájda Stockholma stádan, aktit stáda strategalasj bargov állidittjat rijkalasj unneplágoj riektájt. Ájnas vuodo bargguj la juohkka aktugasj iesj mierret jus sujna l tjanos rijkalasj unneplágojs aktaj. Märrádusájn ij aktak hieredis oattjo sjaddat.

Dájmadahka rádet rijkalasj unneplágoj stáda bargo birra vattátjit rijkalasj unneplágojda bájnnevav stáda ávddánimijn, gássjelisvuohtahábmádimes gitta biedjamdagoj identifierimij, tjadádibme, árvustallam ja davástus.

Dájmadahka diedet ja doarjju stáda siebrrerádijt ja tjuottjudusájt välggogisvuodaj birra stádan unnepláhkóláhkaásadimes. Dahkamusán gávnnu aktan rijkalasj unneplágoj ávddánahttet at stáda lasedum märráj tjalmostahtta rijkalasj unneplágoj riektájt ja gáktu riektá máhtti tjottjoduvvat.

Ienep diedojda riektáj birra ja majt láhkaásadibme mierret:

- **Europa biejadus rijkadajv- jali unneplágogielaj birra**
manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/euoparadet/europeisk-stadga-om-landsdels-eller-minoritetsprak
- **Rábmakonvensjávnná suodjáj rijkalasj unneplágojda**
manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/euoparadet/ramkonventionen-till-skydd-for-nationella-minoriteter
- **Láhka rijkalasj unneplágoj birra állásit**
notisum.se/rnp/sls/lag/20090724.htm
- **Giellaláhka**
sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakpolitik/spraklagen.html

- **Lenastivrra Stockholman**
lansstyrelsen.se/Stockholm
- **Sámedigge**
sametinget.se
- **Minoritet.se**
minoritet.se

Aktavuohtheadiedo dájmadahkaj:

Stockhoalmma gávnnu tjuottjudusguovlon suomagiellaj ingår i förvaltningsområde för finska Láhka rijkalassj unneplágoj ja unneplágogielaj birra sisanet biejadusájt nannidum suojev sámegiellaj, suomagiellaj ja meängiellaj tjuotjudusguovlojn.

Tjuottjudusguovlojn aktugattjajn la riektá ávkkít ietjasa unneplágogielav ietjasa tjálasaj ja njálmálasaj aktavuodajn fábmudagáj. Aktugattjajn la aj riektá vuorrasijhuvsov ja ávddåskåvláv oadtjot állåsit jali muhtem mudduj sámegiellaj, suomagiellaj ja meängiellaj.

Nannodum suodje suomagiellaj

Stockholma stáda gávnnu tjuottjudusguovlon suomagiellaj. Mierkki:

- Riektá suomagielav ávkkít njálmálasaj ja tjálasaj aktavuodajn kommuvnaj aktugasaj ássjen gánnå fábmudahka l mierrediddjen.
- Kommuvna oadtju mierredit sierralágásj ájgijt ja sierralágásj sajev duostotjit manádimijt aktugattjajs gudi suomagielav ságasti, ja adnet sierralágásj telefávnnåájgijt.
- Riektá ávddåskåvllåj manna dájmas álles jali biehe suomagiellaj dájmaduvvi.
- Riektá vuorrasijhukusaj manna dájmas álles jali biehe suomagiellaj dájmaduvvá.
- Nannodum suodje sámegiellaj ja meängiellaj

- Vájku Stockhoalmma ij gávnnu tjuottjudusguovlon sámegiellaj ja meängiellaj de dájñ gielajn la nannodum suodje.

Mierkki:

- Riektá ávkkít sámegiela ja meängielav aktavuodajn kommuvnajn jus ássje máhttá giehtadaláduvvat barggijs gejn la unneplågogielan máhttudahka.
- Riektá vuorrasijhuksuj meängiellaj ja sámegiellaj jus kommuvnan gávnnuji bargge gejn la máhttudahka gielan.
- Kommuvnna galggá ávddánahttet dárbon gávnnuji bargge giellamáhttudagáj suomagiellan, meängielan ja sámegiellan.

Unneplåhkoássje Svierigin

Svieriga rijkkabiejvve javllamánon 1999 aktisattjat mierredij birra Svierik galgaj säbrrat Europaråde rábmakonvensjávnnáj suoje birra rijkalasj unneplågojda ja europalassj biejadusá rijkadájvva- jali unneplågogielaj birra. Rijkkabiejvve l aj dáhkkidum juvdárijt, romajt, sámijt, svierikuobmelattjajt ja duornosliegegijt rijkalasj unneplåhkon ja sijá giela li rijkalasj unneplågogiela. Dáhkkidimijn tjuovvu aj rievddadimev ávdep assimilerimpolitijkas, mij moatteláhkáj la bájnnám stáhta vuojnov rijkalasj unneplågojda.

Jur dá unneplågo nammaduvvin rijkalasj unneplåhkon vuododuvvá da li álmukjuohkusa ma sieradi ieneplåhkoálmugis, dajn la tjielgga aktisasjuohta, ietjasa identitáhhta ja li gávnnum rijkan tjuohtelåhko jage. Sámijda guosská tuvsánlåhko jagijda. Sáme li aj álgoálmuga.

Vihhta rijkalasj unneplågojn la ietjasa kultuvrra, ietjasa giella ja juvdárijn la aj ietjasa jáhkkudak. Unneplåhkopolitijkajn stáhta sidáj unneplågojda máhttelisvuodav vaddet bisodit, ávddánahttet ja ávdedit gielav ja kultuvrav.

Lágan (2009:724) riikkasj unneplágoj ja unneplágogielaj birra sisanet biejadusájt riikkasj unneplágoj riektá birra diededibmáj ja bájnnevav ja riektáv vissa ávdeldimijn oadtjot ietjasa gielav ávkkit.

- Riikkasj unneplágojda galggá vatteduvvat máhttelisvuolta bájnnevij ássijn ma sidjij gulluji. Rádedibme galggá guhkás máhttelis dagáduvvat.
- Gájkka almulasj dájman la ávdåsvåsståduv suoddjitjit ja ávdånåhtåtjit riikkasj unneplágogielajt ja giehpedit kultuvrajda ávdånit.
- Varresvuolta- ja skihpasujtto ja sosiåladievnnastusån la ávdåsvåsståduv gávnnu sadiji bargge máhttudagáj suomagiellan, meångiellan ja sámeagiellan.
- Vissa ávdeldimijn la vålggogisvuolta gulådallat aktugattjaj suomagiellaj, meångiellaj ja sámeagiellaj.
- Månáj riektá ávdedit ietjasa kultuvrav ja gielav ja vuorrasij riektá dievnnastussaj ja huksuj barggijs gejn la máhttudahka unneplágogielan sierralåhkáj dåttoðuvvá.

Unnepåghkojuohkusij stuorruðahka/unneplåhkojuohkusij stuorruðahka

Buorgoðum la giehtadallat nåv gåhtjoðum rasjes almasjdieðojt, siegen dieðo ålmmuktjerðak tjadnusa birra. Gávnnuji val sulåstallama ulmusj låhkuj gudi li riikkasj unneplåhkuj tjanådum. Riikkasj unneplågo li sulåstallam årru båkkoj 125 000 ulmutja Stochholman gudi ietjasa identifieriji riikkasj unneplåhkon. Stockholman årru båkkoj 10 000 juvdåra, båkkoj 15 000 roma, båkkoj 25 000 sáme, båkkoj 70 000 svierikuobmelattja ja båkkoj 5 000 ðuornusliegega.

Roma – akta vidát rijkalasj unneplågojs

Rijkkabiejvve l dâhkkidam roma aktan juvdára, sáme, svieriksuobmelattja ja duornosliegega li rijkalasj unneplågo Svierigin. Rijkkabiejvve la aj dâhkkidam romanagielav unneplåhkogiellan. 500 jagen majt roma li gávnum Svierigin li umasslágásj romajuohkusa Europa umasslágásj ásijs boahtám. Stockholman ságastuvvá romanagielas guoktaláhko umasslagásj varietehta.

Roma li akta juohkusijs Svierigin ja Stockholman, ma nuppástallamis ja gáttos dejvadalli. Edna barggo gávnu romaj riektá dieveduvvi. Stockholma stáda sihtá dav rievddadit ja l danen ráddidusás nammadum akta vidájs ávdedimkommuvnajs ma barggi romaj ulmuttij riektájt nannodit. Sierralágásj tjalmostahttem la aktan romaj identifierit gáktu stáda galggá barggat állidittjat romaj riektájt barggomárnánin, riektá áhpadussaj, varresvuhtaj ja sosiálalasj huksuj ja giellaj ja kultuvrraj. Stáda ásadij tjavtjan 2016 gatjádallamav roma ávdástiddij oassen bargon ávdedit guhkaájjgásasj strahtegidjav romaj riektájda.

Lågá ienebuv gatjádallama birra

Jus la roma ja sidá oassálasstet bargon romaj riektájda? Aktavuodav válde Heidi Pikkaraineijn, Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling.
heidi.pikkarainen@stockholm.se

Roma aktavuohtadahkke

Stockholma stádan gávnuuji niellja aktavuohtadahkke gudi sierraláhkáj barggi nannodittjat romaj riektájt. Diededibme aktavuohtaávdediddijdájma birra ja aktavuohtadiedo sidjij

Roma aktavuohtadahkke Stockholma stádan
stockholm.se/romska-samhallsvagledare